

Kur'an Ayetleri Işığında Terör ve Çözüm Önerileri

Remzi Kaya

Prof. Dr., U.Ü. İlahiyat Fakültesi

Özet

Yaratıcı insanları bir anne ve babadan meydana getirerek kardeş olmalarını sağlamış, mutlu olmaları için de fitrat inancını göndermiştir. Kur'an'da doğru ve yanlış olanlar tanıtılmış, iyi ve güzel olanlar teşvik edilirken, kötüler yasaklanmıştır. İnsanlar arasında olumsuzlukların önlenmesi için adaletin tesisi istenmiştir. Yüce Allah insanlara verilen temel haklara saygı önermiş, bunları ortadan kaldıracak fiilleri yasaklayarak, alınması gereken önlemleri açıklamıştır. Kur'an'da temel hakların çiğnenmesi farklı ifadelerle belirtilmekle birlikte, son dönemlerde terör ve anarşi kavramları sıkça kullanılmaya başlamıştır.

İşte bu makalede, Kur'an'da insanları sıkıntıya sokan terör ve anarşinin sebepleri ve çözüm önerileri geniş olarak irdelenerek, yapılması gerekenler maddeler halinde belirtilmiştir. Yüce Allah'ın Kur'an'da ifade ettiği tavsiyelerin dikkate alınması durumunda terör ve anarşinin büyük ölçüde önleneceği anlaşılmaktadır.

Abstract

Terror and Suggestions for Solution in the Light of the Quran

Allah created humanbeings from one father and mother, providing for them to be brothers and sent them the belief of fitrah to give them happiness. The Quran, the Word of God

declared what is right and what is wrong, and encouraged what is right and prohibited what is wrong. It commanded establishment of justice among people in order to prevent bad things. Allah the Exalted recommended respect for basic rights which is given to humankind and prohibited such acts that might remove those rights. Meanwhile transgression of basic rights has been stated in different terms, in this century those bad actions have been defined as "terror" and "anarchy".

In this article, the causes of terror and anarchy which do harm humankind and some suggestions for solution is elaborately analyzed according to the Quran and dedicated to the service of humanity.

Anahtar Kelimeler: Terör, Anarşi, Temel Haklar, Kur'an.

Key Words: Terror, Anarchy, Basic Rights, Qur'an.

Yüce Allah insanları bir anne ve babadan meydana getirerek kardeş olmalarını sağlamış, tanışmaları ve yardımlaşmaları için de farklı ırk ve kabilelere ayırmıştır.¹ Yaratıcı, insanları dünyaya göndermekle kalmamış; mutlu olmaları için, peygamberleri aracılığı ile gerekli kuralları göndermiştir. İnsanların huzurlu olmaları, bu kuralları yerine getirmeleri ile mümkündür. Zira onların dünyaya gönderilmelerinin asıl sebep ve hikmeti Allah'a kul olma sorumluluğu ile bağlantılıdır.² Peygamberler de insanların fiillerine göre, rahmeti veya azabı haber vermekle görevlidirler.³ İlahi dinlere göre insanlar doğuştan bir takım haklara sahiptir. Bunlara temel haklar denilir. Terörsüz bir hayat için bu değerlere saygı gösterilmesi gerekir. Allah'ın emir ve yasaklarında biri aslı, diğeri tali olmak üzere iki hikmet bulunur. Aslı olanlarda temel amaç akı, dini, nesli, nefsi ve malı korumadır. Bunlar ilahi dinlerin değişmezleridir. Bu yüzden birey ve toplumu bağlayıcıdır. İnsanlar için geçerli olan beş temel prensip asıl, bunlara hizmet edenler tali kabul edilir.⁴

A. Hak Kavramı

İnsanı yakinen ilgilendiren hak kavramı sözlükte, gerçek, doğru, Yaratıcı veya yaratılanlara karşı görev, hukuk, imtiyaz,⁵ ilim

¹ Hucurat, 49/13.

² Bk. Zâriyât, 51/56; Mülk, 67/2.

³ Nisa, 4/165.

⁴ Uludağ, Süleyman, İslâm'da Emir Ve Yasakların Hikmeti, Ankara 1997, s. 47-48.

⁵ İbn-i Manzur, *Lisânü'l-Arab*, X/49-55 "hak" md. Harman, Ömer Faruk, *Evrensel Dinlerin İnsan Haklarına Bakışı*, Diyanet İlmî Dergi, C. 34, Sayı, 3, 1998, s.3.

ile bilinenin uyumu şeklinde tanımlanabilir.⁶ Bu bağlamda her şey hak ile yaratılmıştır. “Biz gökleri, yeri ve arasındaki her şeyi hak ile ve belli bir süreye göre yarattık...”⁷ Bu ayetin ifadelerine göre âlemde her şey bir plan çerçevesinde, belirli bir kurala göre yaratılmıştır. Buna ilaveten hak, Allah’ın isimlerinden biridir. Bu manada hak tektir. Çoğulu söz konusu değildir. Yalnız Allah’ın hukuku vardır. O da yaratılanların gereği gibi kul olmalarıdır. Allah’tan başka birine kulluk yapılamaz. Diğer taraftan yaratılanlar için kullanılan hak kelimesinden hukuk anlaşılır. Hukuk yaratılanların hakkını korumadır. Kur’an’da kullanılış itibarıyla hak; Allah, Kur’an, İslam, adalet, tevhid, doğruluk, gereklilik, batılın zıddı, üzerinde hakkı olan mal gibi anlamlar da kullanılmaktadır.⁸ Yüce Allah Kur’an’ı, insanların barış içinde yaşamaları için hak olarak indirdiğini ifade eder. “(Resülüm)! Şüphesiz Biz bu Kitab’ı sana, insanlar için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse kendi lehinedir; kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapmış olur. Sen onların üzerinde vekil değilsin.”⁹

Hak kavramı hem Yaratıcı’yı hem de yaratılanları ilgilendirir. Yaratıcı’yı ilgilendiren yönü yaratılanların Allah’a ibadet etmeleridir.¹⁰ Yaratılanları ilgilendiren kısmı ise evrensel değerlerin korunmasıdır. Hz. Peygamber kulları ilgilendiren yönüyle ilgili olarak, “İslam’da zarara zararlar karşılık vermek yoktur.”¹¹ buyurarak İslam’a inananların güvenilir insan olmaları gerektiğini hatırlatır. Bu dünyada hak ve adalet söz konusu olduğu zaman İslam bütün yaratılanlara eşit mesafede durur. İnanırları dine, ırka ve milletlerine bakmaz. İnançlarının doğruluğuna, yapılan işlere, karşılıklı ilişkilere ve yaratılanlara yaklaşımına bakar. Farklı toplum ve inançlara müsamaha ile yaklaşır.

1- Topluluk ve Din Farklılığı

Kur’an-ı Kerim’e göre insanlık aynı kökten yaratılmıştır ve başlangıçta tek inanca mensuptur.¹² Daha sonra farklı millet ve dinlere ayrılmışlardır.¹³ Dinlerin ve toplumların farklı olması terör ve anarşi çıkarmak için değil yardımlaşma içindir. Tek tipli olunmasını yardımlaşmanın önünde engel olarak görür. “Allah dileseydi hepinizi

⁶ Elmalılı, Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, (I-X), İst Zehraveyn yy. Ts. IV/448.

⁷ Ahkâf, 46/3.

⁸ Muhammed ed-Damağâni, *Kâmusû’l-Kur’ân*, Beyrut 1985, s. 139-141.

⁹ Zümer, 39/41.

¹⁰ Zariyat, 51/56.

¹¹ İbn Mâce, Ahkâm, 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/327.

¹² Bk. Nisa, 4/1; Bakara, 2/213

¹³ Bk. Hucurat, 49/13.

tek ümmet yapardı, fakat size verdiklerinde imtihan etmek istedi. Öyleyse hayırlı işlerde birbirinizle yarışın. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O, size ayrılığa düştüğünüz şeyleri(n hakikatini) haber verecektir.”¹⁴ “Dinde zorlama yoktur. Artık doğruyla eğri birbirinden ayrılmıştır...”¹⁵ Bu ayetlere dikkat edilirse kişi inanacağı dini bizzat kendisi seçebilme hakkına sahiptir. Peygamberler ve onlara verilen kitaplar bu konuda insanlara yardımcı olur.

İslam, kurtuluşa ermek ve barış içinde yaşama anlamlarına gelen silm (selm) kelimesinden türetilmiştir. Kelimenin örfteki kullanımı doğruya ve hakka uyma demektir. Kur'an'da ise, Allah'a yönelme, teslim olma, tevhid inancına sahip bulunma¹⁶ ve inancın gereğini yerine getirme anlamlarına gelir. Yaratıcı doğru dinin İslam olduğunu ifade etmiş, onun dışındakileri yanlış olarak belirtmiştir.¹⁷ Seyyid Şerif el-Cürcânî İslam'ı, Hz. Peygamberin haber verdiklerini benimseyip onlara uyma şeklinde tanımlamıştır.¹⁸ Buna göre İslam barış ve kardeşliğin teminatıdır. İslam'ın zıddı ise terör ve isyandır.¹⁹ Hakka uyan bir Müslüman, temel haklarına saygı gösterildiği, kendisine saldırılmadığı sürece başka birinin hakkına tecavüz edemez. Haklı bir gerekçe olmadan bir canlının hayatına son verilmesi tevbe edilmediği sürece cehenneme girmeyi gerektiren büyük günahlardandır. Yüce Allah Müslümanı tanıtırken;

“(O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar. Yine onlar ki, Allah ile beraber başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahı (nın cezasını) bulur; Kıyamet günü azabı kat kat arttırılır ve onda (azapta) alçaltılmış bir biçimde kalır.”²⁰ buyurur. Bu ayete göre terör suçunu işleyen cehenneme girecek demektir. Ahiret inancı olan ve yaptıklarının karşılığını bulacağına inanan terörist olamaz.

2- Temel Hakların Dokunulmazlığı

İnsanlığın devamı, neslin çoğalması ve korunmasına bağlıdır. Nesil korunmadan insan hayatının sürekliliği mümkün görünmez. Bu durum diğer yaratıklar için de geçerlidir. Yüce Allah'ın Peygamberlere verdiği yasaklar arasında neslin korunması ilk sırayı alır.

¹⁴ Mâide, 5/48.

¹⁵ Bakara, 2/256.

¹⁶ Enbiya, 21/108.

¹⁷ Bk. Bakara, 2/112, Bakara, 2/131, Enbiya, 21/108, Âl-i İmran, 3/19,85.

¹⁸ *et-Ta'rifât*, İslam md.

¹⁹ Sinanoğlu, Mustafa, “İslam”, *DİA*, 23/1.

²⁰ Furkan, 25/67-69.

a) Neslin Korunması

İslam, insanın korunmasını anne rahminden itibaren garanti altına alır. Geçerli bir sebep olmadan cenine müdahale edilmesine izin vermez. “Çocuklarınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyiniz; biz sizi de onları da rızıklandırırız.”²¹ ayeti bu durumu hatırlatır. Cenin insanın özüdür. Onun yok edilmesi canlı bir insanın öldürülmesi gibidir.²² Asrımızda en önemli suçlardan biri de cenine yapılan müdahaledir. Kişileri bu suça iten belli başlı sebepler ise şunlardır. Rızık korkusu, nüfus planlaması, yanlış inançlar ve gizli ilişkiler neticesinde oluşan çocukların istenmeşi.

Rızık korkusu: İslam’a göre her canlıyı meydana getiren ve rızık veren Allah’tır. “Yeryüzünde rızık Allah’a ait olmayan hiçbir canlı yoktur. O, onların karar kıldıkları yerleri de, geçici olarak durdukları yerleri de bilir. Onların hepsi apaçık bir kitaptadır.”²³

Ayetin anlamına dikkat edilirse Yüce Allah bütün canlıları kapsayan bir genelleme yapmaktadır. Buna göre insan ve diğer canlıların yaşaması için gerekli olan bütün şartları Allah oluşturur. Mülkün sahibi O dur. O istediğine dilediği kadar verebilir. O, rızık endişesi ile çocukların öldürülmesini uygun bulmaz. Bugün fakir olan yarın zengin, zengin olan da kısa zaman sonra fakir olabilir. Babası annesi fakir olup ta zengin olan yüzlerce insan olabilmektedir.

Nüfus planlaması: Yüce Allah dünyaya gelmesi gereken canlıları ilmi ezelisinde takdir etmiştir. Başka birinin bunu engellemesi mümkün olmaz. Asrımızda bazı ülkelerin başka ülkeler üzerinde nüfus planlaması yaptırıldığı bilinir. Bunun doğru tahlil edilmesi gerekir. Zira nüfus planlamasını teşvik eden ülkeler kendi vatandaş ve ırklarının artması için farklı uygulama yapmaktadırlar. Kendi ırk ve vatandaşlarının çoğalmalarını isterlerken başka ırk veya din sahiplerinin nüfusunu azaltmak istemeleri bir takım şüpheleri beraberinde getirir. Örneğin Avrupa ülkeleri kendi ülkelerinde nüfus artışını teşvik ederlerken, Müslüman nüfusun azalmasını istemektedirler. Bunu iyi niyetle bağdaştırmak mümkün değildir. Bu durum yaratılışa aykırıdır. Yaratıcı isterse hastalık ve değişik sebeplerle çoğalmasını arzuladıkları ırkı yok edebilir. Buna kimse engel olamaz.

Yanlış inançlar: İslam’ın gelişi sırasında Arapların, kız çocuklarını değişik sebeplerden dolayı öldürdükleri bilinmektedir. İslam, bu yanlış inanç ve uygulamaları kaldırarak evlatlar arasında ayrımın uygun olmadığını vurgulayıp, neslin çoğalması için kız ve erkek çocukların korunmasını ister. Yüce Allah milletlerin geleceğini, nesillerin korunmasına ve eğitimine bağlar. Asrımızda bir takım

²¹ En’âm, 6/151.

²² İsrâ, 17/31.

²³ Hud, 11/6.

insanlar açlık sıkıntısı çekiyorsa; bunun sebebi olarak kuvvetli ülkelerin o ülkeler üzerindeki sömürgeci emelleri, tembellik, israf, karşılıklı yardımlaşmanın olmayışı, tabiatın kirletilmesi ve aşırı silahlanmaya yapılan harcamalar gösterilebilir. İslam, düşünmeyi, çalışmayı, yardımlaşmayı ve üretmeyi emreden bir dindir. Düşünen, çalışan ve yeni keşifler yapan insanların aç kalması mümkün değildir. Yüce Allah yanlış inançla ilgili uygulamayı hatırlatırken şöyle buyurur.

“Ve yine onların Allah’a koştukları ortakları, ortak koşanların çoğuna, çocuklarını öldürmeyi güzel gösterdi ki, hem kendilerini mahvetsinler, hem de dinlerini karıştırıp bozsunlar! Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Öyle ise onları uydurdukları ile baş başa bırak!”²⁴

Başka bir ayette de, "Bilgisizlik yüzünden, beyinsizce çocuklarını öldürenler muhakkak ki ziyana uğradılar..."²⁵ buyrulur. Müşrikleri bu uygulamaya yanlış inançları sevk etmiştir. Özellikle şeytana inanarak putlara ibadet etmeleri ve tevhid inancından uzaklaşmış olmaları böyle bir uygulamayı beraberinde getirmiştir. Dikkat edilirse akli olmayan hayvanlar Allah'ın verdiği merhamet sayesinde yavrularına sahip çıkmaktadırlar. Oysa akıl sahibi olan insan daha merhametli olması gerekir.

Gizli ilişkiler: Asrımızda ilahi dinlerin uygun görmediği kadın erkek ilişkisi gün geçtikçe yayılmaktadır. Böyle bir evlilikten oluşan çocuklar, anne şefkatinden ve gerekli eğitimden mahrum olarak yetişmeleri mümkündür. Bu durumda olanları kandırıp suç işletmek kolaydır. Dış güçler ve vatan hainleri böyle durumda olanları daha çok tercih edebilirler. Bu durumu önlemenin yolu sağlam bir aile yapısından ve iyi bir eğitimden geçmektedir. Öte yandan gizli ilişkiler neticesinde oluşan çocuğu, anne rahminde iken aldırarak, çocuk ve anne için hayati tehlike oluşturur. Çocuğu öldürmenin yanı sıra annenin ölüm veya sakat kalma riski de bulunur. İslam evliliği kolaylaştırmakta, evlilik önündeki engelleri kaldırarak gizli ilişkinin her türlüünü yasaklamaktadır. Zira bu gibi ilişkilerde mağdur olan, sadece kızlar ve hanımlar değil, meydana gelecek çocuklar ve memleketin geleceğidir. Yüce Allah milletlerin sürekliliği için ailenin korunmasını önerir.

b) Hayatın Korunması

İslam; insan hayatına zarar verecek veya ortadan kaldıracak fiilleri yasaklamıştır. Haksız yere adam öldüren biri için dünyada

²⁴ En'am, 6/137.

²⁵ En'am, 6/140.

yaptığına karşılık, aynı cezanın verilmesini emrederken,²⁶ ahirette cehenneme gireceği ifade edilir.²⁷ Hz. Peygamber de veda haccında; “Bu gün, bu ay, bu belde nasıl kutsal ve masum ise canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız öylesine masumdur.”²⁸ ifadeleriyle yaşama hakkının önemine vurgu yapmıştır. Başka bir hadislerinde de sakınılmasını istediği yedi helak edici günahlardan biri de, haksız yere birini öldürmedir.²⁹ Allah yanında en değerli varlık insandır. Savaş esnasında veya kasıtlı birini öldürmenin dışında birinin ölümüne izin verilmez. Kur’an’da bir insanı haksız olarak öldürmek bütün insanlığı öldürme ile eş değer kabul edilir.³⁰ Benzer ifadeler diğer ilahi kitaplarda da bulunur.

“Bundan dolayıdır ki İsrail Oğullarına şu hakikati hükmettik: Kim bir canı bir can mukabilinde veya yeryüzünde bir fesat çıkarmaktan dolayı olmayarak öldürürse bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de onu diriltirse bütün insanları diriltmiş gibi olur.”³¹

“Tevrat'ta onlara şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır). Yaralar da kısastır (Her yaralama misli ile cezalandırılır). Kim bunu (kısası) bağışlarsa kendisi için o kefarete olur. Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerdir.”³²

İslam âlimleri, Kur’an’da ve diğer kitaplarda yer alan hükümlerden hareketle, “İslâm’da asıl olan insanın hür olmasıdır. Geçerli sebep olmadan kan dökmek haramdır”³³ prensibini benimsemişlerdir. Dolayısıyla Kur’an’da Müslüman’ın sahip olduğu bütün temel haklara diğer insanlar da sahiptir. Hz. Ömer, Kur’an’da yer alan miskin kelimesini Ehl-i Kitap’ın fakirleri olarak değerlendirerek, maddi sıkıntıdan dolayı hayatlarının tehlikeye düşeceği endişesiyle onlara maaş bağlatmıştır.³⁴ Osmanlı devletinin uygulamalarında, insan hayatı için; “Bir masumun hayatı ve kanı bütün insanlık için dahi feda edilemez”³⁵ maddesi yer almaktadır.

Kendi ırk ve dindaşlarının dışındaki insanların canlarını hiçe sayan Gayr-i Müslim’lerin tahrif edilen kitaplarında bile hayat hakkının korunmuşluğunu açık bir şekilde bulmamız mümkündür.

²⁶ Bk. Bakara, 2/178; İsrâ 17/33.

²⁷ Nisa, 4/93.

²⁸ Buhari, İlim, 37; Hac 132; Müslim, Hac, 147.

²⁹ Buhari, Vasâye, 23; Müslim, İman, 144, Hudud, 44.

³⁰ Mâide, 5/32.

³¹ Mâide, 5/32.

³² Mâide, 5/45.

³³ Bk. Özel, Ahmet, *İslâm Hukukunda Milletler Arası Münasebetler ve Ülke Kavramı*, İst. 1990, s. 29.

³⁴ Ebü Yusuf, *Kitâbu'l-Harac*, s. 135-136.

³⁵ Akgündüz, Ahmet, Öztürk Said, *Bilinmeyen Osmanlı*, İstanbul 1999, s. 404.

“Rabbin geleneğe göre, bir insanı kurtaran herkesi kurtarmış; birini öldüren de herkesi öldürmüş gibi olur.”³⁶

“Senden uzak olsun. Haklıyı, haksızı aynı kefeye koyarak haksızın yanında haklıyı da öldürmek senden uzak olsun. Bütün dünyayı yargılayan adil olmalı.”³⁷

“Kılıç çekti kötüler, yaylarını gerdi, mazlumu, yoksulu yıkmak, doğru yolda olanları öldürmek için.”³⁸

Buraya aldığımız Kitab-ı Mukaddes cümlelerine dikkat edilirse Kur'an'ın ifadeleriyle örtüştüğü görülür. Öte yandan Ehl-i Kitap mensuplarının zulmetmesi ve haksızlık yapmaları Allah'ın bir emri değil din adamlarının tutum ve davranışlarının bir sonucudur. Zira onların kendi görüşleri ve konsillerde alınan kararlar onlar için emir niteliğindedir. Kitab-ı Mukaddes'te insan hakları iki esas üzerinde oluşur. a) Tanrı'nın vâdi, b) İlahi kanun'un içeriği. İncil vasıtasıyla Tanrı'nın bütün insanlara vâdi, onların özgürce yaşayacaklarına dair söz vermiş olmasıdır. Böylece bütün insanlar eşit olarak değerlendirilir. Tanrı'nın kanunu bu hürriyetin nasıl uygulanacağına dair kuralları belirtir ki bu da, Yaratıcı'ya ve insanlara saygı olarak algılanır. Şu halde insan hakları ifadesi, yaratılana saygıyı, Yaratıcı'ya kulluk olarak özetlenebilir.³⁹ Yuhanna Hz. İsa'nın şu sözlerine yer verir.

“Hırsız çalıp öldürmek ve yok etmek için gelir. Bense insanların yaşaması ve bol yaşama sahip olsunlar diye geldim.”⁴⁰

Hristiyan bir ülke olan Hollanda'da hasta oldukları için 22 tane çocuğun öldürülmesi üzerine Vatikan büyük bir tepki göstererek bunun caiz olmadığını söylemiştir.⁴¹ Asrımızda dinler arasında farklı uygulamalar olmakla birlikte Tevrat ve Kur'an'da suçsuz birini öldürmek haramdır. Haklı bir sebep olmadan hayat hakkına müdahale edilmemesi gerekir. İlahi emirler böyle olmakla birlikte, Tevrat'ın tahrif edilmesi ve din adamlarının dünyaya olan düşkünlükleri asırlar boyu sıkıntıya sebep olmuş ve olmaktadır. Hangi dinde olursa olsun, bir din Allah'tan geldiği şekliyle uygulanmaz ve dinin özünden uzaklaşırsa hoşgörü yerine kin ve intikam duyguları oluşur. Allah yaratıklarına merhametlidir.

³⁶ Talmud, Sanhedrin, IV/5; Harman, Ömer Faruk, Evrensel Dinlerin İnsan Haklarına Bakışı, *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt 34; Sayı 3; 1998; s.9.

³⁷ Yaratılış. 18: 25.

³⁸ Mezmurlar, 37: 14

³⁹ Eric Fuchs, “Droit de l'homme”, *Encyclopedia du Protestantisme*, Paris 1995, s. 432-433; Harman, *a.g.e.*, s. 13.

⁴⁰ Yuhanna,10: 10

⁴¹ Ünal Öztürk, *Hürriyet gazetesi*, 25 Ocak 2005.

Kullarından da merhametli olmalarını ister. Zulmeden, yaptığıının karşılığını bir gün bulur. Yaratıcı, mazlumun yanında yer alır. İslam'a göre din adamları ve idarecilerin görevi sulhu ve barışı sağlayarak yaratılanlara hizmet etmektir. Dünya tarihine bakılırsa uzun süre ayakta durabilen devletler adil ve merhametli idarecilere sahip olanlardır. Haksızlık yaparak temel haklara saygı göstermeyenler hatalarından vazgeçmemeleri durumunda kendi sonlarını hazırlamış olurlar. Bunun misalini Kur'an'daki firavun kıssasında görmekteyiz.⁴²

c) Malın Korunması

Terörün geliri, başkalarının mallarını haksız yollarla ellerinden almasıdır. Yüce Allah çalışmadan elde edilen kazancı yasaklayarak çalışmayı ve ticareti teşvik etmiştir. Canlılar hayatlarını sürdürmek, gıda ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için bir şeylere sahip olmaya çalışırlar. Hayvanlar, geceleri barındığı gündüzleri otladıkları yerleri kendilerine mesken edinirken, insanlar ev, eşya ve yiyecek içecek elde etmeye çalışır. En'am Suresi'nde temel haklar ifade edilirken,⁴³ Tevbe Suresi'nde de haksız kazanç sağlayanlar kınanmıştır.⁴⁴ İslam'da özel mülkiyetin dokunulmazlığı vardır. Hiç kimse'nin malı elinden zorla alınmaz. Bu durum Müslümanlar'ın dışında kalan insanlar için de geçerlidir. İslam'da asıl olan kimseye zarar verilmemesidir. Yüce Allah malın korunmasıyla ilgili Müslüman ve Kitap Ehlinin din adamlarına önemli uyarılarda bulunur.

"Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere vermeyin"⁴⁵

"Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!"⁴⁶

İslam'ın bütün insanlara yasakladığı haksız kazanç olarak ifade edilen faizin, Tevrat'ta Yahudilerin dışında kalan insanlardan

⁴² Bk.Yunus, 10/90-96.

⁴³ En'am, 6/152-153.

⁴⁴ Bk. Tevbe, 9/34-35.

⁴⁵ Bakara, 2/188.

⁴⁶ Tevbe, 9/34. Krş. Çıkış.20: 15; 22/2;3; Levililer XIX:9.

alınacağı belirtilir.⁴⁷ Bu durum Hz. Musa'ya verilenlerle örtüşmektedir.⁴⁸

B. TERÖR ve ANARŞİ

Terör: Yıldırım ve korkutmak maksadıyla yürürlükteki yasalara karşı gelerek sistemli bir şekilde yapılan şiddet hareketleridir.⁴⁹ Anarşi ise kamu düzen ve disiplininin ortadan kalkması, toplumda kanunsuzluğun hâkim olmasıdır. Terörist, siyasi emellerini kabul ettirmek için şiddete başvuran, sistemli bir şekilde korkutucu ve yıldırıcı hareketlerde bulunan kişi olarak ifade edilebilir.⁵⁰ Diğer bir deyimle terörü fert, çete ve bir devletin başka bir devleti içerden çökertmek için yaptırdığı faaliyetler şeklinde tarif etmek mümkündür. İslam, insanın yaratılıştan elde ettiği temel hakları ortadan kaldıracak faaliyetleri reddederek bütün ilişkileri barış esasları üzerine kurulmasını önerir. İslam'ın terör ve anarşiye yaklaşımını Kur'an ve hadislerde çok net bir şekilde görmekteyiz:

"... Kim bir insanı veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık (bu suçların cezası) olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim de bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur..."⁵¹, "Allah ve Resûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da buldukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için âhirette de büyük azap vardır."⁵²

Dünyanın yok olması, Allah nezdinde, bir Müslümanın öldürülmesinden daha önemsizdir."⁵³

"Bize karşı silâh taşıyan (veya silâh çeken) bizden değildir."⁵⁴

"Hiçbiriniz kardeşine silâh ile işaret etmesin; çünkü o farkında olmadan şeytan elinden çıkarır da (istemeden bir Müslümanı

⁴⁷ bk Tesniye, 23/19-20; Levilliler, 25/35-36.

⁴⁸ On emir Allah tarafından Hz. Musa'ya iki taş levha halinde verilen emirler olarak tarif edilir. Bk. Medeline S. Miller, J. Lane, *Black's Bible Dictionary*, USA: 1952; s. 740, Tevrat metinleri için Krş. Çıkış, 20/1-17; Tesniye, 5/6-21. Krş. En'âm, 6/151-153.

⁴⁹ Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (I-III) İst. 2005, III/3130; Bk. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*; I-II, 220.

⁵⁰ Bk. Ayverdi. Ayn esr.

⁵¹ Mâide, 5/32.

⁵² Mâide, 5/33.

⁵³ Tirmizi, Diyet, 7.

⁵⁴ Buhari, Fiten, 7.

yaralama veya öldürmesi sebebiyle) cehennemden bir çukuruna yuvarlanır."⁵⁵

"Şüphesiz ki, kanlarınız, mallarınız, namuslarınız, vücutlarınız birbirinize Mukaddes Şehir'de, mukaddes aydaki mukaddes gün kadar haramdır, dokunulmazlıkları vardır... Benden sonra, birbirinizin boynunu vuran (canına kıyan) kâfirler (gibi) olmayın."⁵⁶

Bu bağlayıcı metinlerin sayısını daha da çoğaltmak mümkündür. Ortaya çıkan kesin ve açık sonuç şudur. İslâm'da, ister Müslüman olsun, ister Müslümanlar'a karşı savaşmayan (anlaşmalı) Gayr-i Müslim olsun her insanın canı, malı ve namusu masumdur. Bunlara dokunabilmek için kişinin suçlu olması ve suçun hakim tarafından tescil edilmesi gerekir. Mahkeme kararı olmadan söz konusu haklara dokunmak yasaktır. Suçsuz birine ceza vermek terörün ve anarşinin başka bir boyutunu oluşturur.

Kur'an'da canlının hayatını ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetler yasak edilirken, barış ve sulhun önemine işaret edilir. Anarşiyi önlemek ve sulhu temin etmek için maddi ve manevi önerilerde bulunulur. Maddi veya manevi tedbirlerden birini uygulamak yeterli olmaz. Örneğin fert bağlamında kötülükleri önlemek için de manevi eğitim, sevgi ve temel haklara karşılıklı saygı önerilir. Toplumdaki suç oranlarını azaltmak için manevi eğitimin yanı sıra devlet otoritesinin de güçlü olması şarttır. Yüce Allah'ın gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın emri,⁵⁷ bu durumu hatırlatır. Kur'an'da, terörün meydana çıkardığı olayları bir kelime ile ifade etmek mümkün olmayabilir. Bununla birlikte, Allah'ın yasak ettiği inkar, zulüm, fitne, fiske, hile ve mekr terimlerinin sonuçları anarşi ve terörü ilgilendirir. Allah'ı inkar eden insanların ne yapacağı belli olmaz. Onlarda acıma hissi yoktur. Kur'an'da birçok ayet bu durumda olan insanların ruh hallerini, yapabilecekleri kötülükleri ve karakterlerini konu edinir.⁵⁸ Zulüm kelimesinin anlamları arasında başkasının hakkını elinden almada bulunur.⁵⁹ İnsanlara haksızlık ve kötülük yapanlar bu bağlamda değerlendirilir.⁶⁰ Yaratıcı, zalime yaptığı karşılığı olan cezayı vereceğini belirtir. İnsan suç işlemeye meyilli bir yaratıktır. Bu duyguları doğru bir inanç ve iyi bir eğitim önleyebilir. Allah'tan gereği gibi korkmayan insandan korkulur. Kur'an, böyle insanlardan korunmanın ve onları eğitmenin yollarını gösterir. Diğer dinlerde olduğu gibi Müslümanlar arasında bulunan

⁵⁵ Buhari, Fiten, 7.

⁵⁶ Buhari, Fiten, 8.

⁵⁷ Bk. Enfal 8/60.

⁵⁸ Bk. Muhammed Fuad, age., s. 605-613.

⁵⁹ İbn Manzur, XII/373-377.

⁶⁰ Mutaffin, 83/10.

münafık ve cahiller terörün hazır elamanlarıdır. Bu durumda olanları art niyetli olan insan ve devletler her zaman kandırabilirler. Örneğin Müslümanlar arasında yer alan münafıklar gereği gibi inanmayan insanlardır. Onların ne yapacakları belli olmaz. Yalan söyleme, yemin etme, sözlerinde durmama, nankör ve vefasız olma, akraba ilişkisine önem vermeme gibi özellikleri bulunur.⁶¹ Hz. Peygamber bunları, hıyanet, yalan, anlaşmaya uymama ve düşmanlıkta aşırı gitme şeklinde özetler.⁶² Yüce Allah, bunlar hakkında özel bir sure indirmiş ve onlarla ilgili, “Asıl düşman bunlardır. O halde onlardan sakının.”⁶³, “düşmanların en yamanıdır.”⁶⁴ ifadelerine yer vermiştir. Onların asıl silahı insanlar arasında çıkardıkları fitnedir. Fitne, kişiyi bela ve sıkıntılara sokacak sebeplerdir. Küfür, şirk, ihtilaf, zulüm, şeytanın filleri,⁶⁵ öldürme, anarşi çıkarma gibi suçlar fitne bağlamında değerlendirilir.⁶⁶ Benzer ifadeler hadislerde de yer alır.⁶⁷ Buna göre Kur’an ve hadislerde ifade edilen fitne kelimesi terörle benzer anlamlara geldiği anlaşılmaktadır. Fitnenin anlamları arasında bulunan işkence, öldürme, birinin malını elinden zorla alma terör ve anarşi ile aynı anlamlara gelir. İnanmayan insanların Müslümanlara karşı olumsuz tutum ve davranışları Müslümanlara yapılan bir zulüm ve işkence olduğu gibi aynı zamanda bir fitne olarak da değerlendirilir. Firavn’un Hz. Musa’nın dinine girmek isteyenlere uyguladığı,⁶⁸ Müşriklerin ve Ehl-i Kitab’ın Hz. Peygamber ve inananlara yönelik mücadeleleri fitne ve terör olarak ifade edilebilir. Kur’an’da yer alan “Fitne öldürmeden daha büyük bir suçtur.”⁶⁹ ifadesi Müslümanları içerden ve dışardan zorda bırakmak isteyen insanların durumuna açıklık getirmektedir. Zira, fitne yerine göre terörden daha geniş kapsamlı olabilir. Örneğin bir peygamber hakkında yapılan olumsuz fiiller o peygambere inananlarla sınırlı kalmaz. Çok geniş kitlelere ulaşabilir. Bir insanın öldürülmesi tek kişi ile sınırlıdır. Terör ve anarşi yüzlerce insan veya canlının yok olmasına neden olur. Bu, deprem, volkan, yangın ve tsunami gibidir. Hz. Peygamber, fitne sebebiyle olacak anarşik olayları “Bir takım fitnelerin yağmur selleri gibi evlerinizin arasında aktığını görüyorum”⁷⁰ sözleriyle açıklamıştır. Mudaddisler söz

⁶¹ Bk. Tevbe, 9/67, 75-78, 63/7; Muhammed ,47/22; Kasas, 28/60 ; Haşr, 59/11-12.

⁶² Buhâri , İmân, 23; Müslim, İmân, 25.

⁶³ Münafikûn, 63/4.

⁶⁴ Bakara, 2/204.

⁶⁵ İbn-i Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, XIII/317-320; Taberi, III/194-195; Zemahşeri, *Esâsu’l-Belâğa* 1/132; Râzî, *Tefsir*, V/4132. Elmalılı, *Tefsir*, 11/695.

⁶⁶ Râgib, *age*, 560.

⁶⁷ *D’İA*. XIII/157.

⁶⁸ Bk. Yunus, 10/83.

⁶⁹ Bakara, 2/191, 217.

⁷⁰ Buhari, Fiten, 4.

konusu hadisi Hz. Osman'dan sonra çıkacak olaylarla açıklasalar da,⁷¹ onun anlamı asrımızda daha iyi anlaşılmaktadır. Yüce Allah Müslümanlara fitne kalmayınca, yalnız Allah'a kulluk edilinceye kadar inkarcılarla mücadeleyi önerir.

Yüce Allah'ın sakınılmasını istediği diğer bir insan grubu cahillerdir. Bunlar fayda ve zararlarına olanı yeterince düşünmeden nefesine kapılıp ölçsüz davrananlardır. Böyle olanlar genellikle kendi çıkarlarını düşünürler. Manevi duygulardan ve vatan sevgisinden mahrumdurlar. Onların kandırılmaları kolay olur. Her peygamber cehalet ve cahillerden sakınmıştır. Örneğin Hz. Musa Allah'tan aldığı emirleri İsrail oğullarına tebliğ ettiğinde onlar itiraz edince cahil olmaktan Allah'a sığınırım demiştir.⁷² Yüce Allah Hz. Nuh'u, oğlunun yaptığı hatalardan dolayı cahillerden olmaması için uyarmıştır.⁷³ Nihayet Hz. Peygamber'in Müşrik ve cahillerden uzak olması için uyarıldığı gözlenmektedir.⁷⁴ Hz. Peygamberi öldürmek için elinden geleni yapan cahillere Yüce Allah, "Artık sen onları bırak ve bekle, zaten onlarda beklemektedirler."⁷⁵ buyurur. İslam'da kötülük yapmak yasaktır. Kötülük yapana yapılması gereken, ya yapılanın aynısının yapılması veya affedilmesidir. Konuyla ilgili Hz. Peygamberin tutum ve davranışları asrımıza önemli mesajlar sunmaktadır. Sözgelimi O, İslam'ın ilk gününden itibaren ilme önem verip insanları cehaletten kurtararak onları topluma faydalı birer fert haline getirmeye çalışmıştır. Cehalette ve inançsızlıkta ısrar edenler için Yüce Allah şu öneride bulunur.

"Onları doğru yola çağırılmış olsanız işitmezler. Ve onları sana bakar görürsün, oysa onlar görmezler. (Resülüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."⁷⁶

"İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde sav. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost oluverir."⁷⁷

İslam, anarşi konusunda din adamlarına önemli uyarılarda bulunur. Ayrıca ilim adamlarının maddi çıkarlarını bir tarafa bırakarak Allah rızasına ve vatan sevgisine öncelik vermeleri gerekir. Halka doğruyu gösterecek kişiler ilim adamlarıdır. İlim sahipleri görevini yapmaz ise insanlık fesada uğrar. İdarecilerin de gelen haberlerin doğruluğunu araştırıp, adil davranmaları ve hoş görülmesi olmaları gerekir. Zira idarecilere yalan yanlış birçok haber gelebilir.

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/422.

⁷² Bakara, 2/67.

⁷³ Hud, 11/46.

⁷⁴ En'am, 6/106; Hıcr 15/94.

⁷⁵ Secde, 32/30.

⁷⁶ Araf, 7/198-199.

⁷⁷ Fussilet, 41/34

Araştırılmadan verilecek karar düşmanlıkları artırır. Terör ve anarşi, adalet, hoşgörü ve afla önlenir. İslam, kendi çıkarlarını düşünerek Tevrat ve İncil'e şiddet içeren cümleleri ilave eden din adamlarının yanlış tutum ve uygulamalarını kınamaktadır. Konuyla ilgili bir iki örnek vermek mümkündür.

"Yazıcılar ve Ferisiler, Musâ'nın kürsüsüne sahiptirler. Onlar ne derse yapınız ve âlimlerin yaptıklarını yapmayınız."⁷⁸

"Her kim Allah'ın Rabbe hizmet etmek üzere orada duran kâhini, yahut hahamı dinlemeyerek küstahlıkla davranırsa, o adam ölecektir. O'na emrettiğin her şeyde kim senin emrine isyan eder ve senin sözlerini dinlemezse öldürülecektir."⁷⁹

"Öldürülmüş ve esir edilmiş olanların kanından, düşmanların reislerinin başından oklarımı kanla sarhoş edeceğim. Ve kılıcım et yiyecek. Ey milletler, onun kavmi ile beraber sevinin. Çünkü kullarının kanının öcünü alacak ve hasımlarına intikamla karşılık verecek."⁸⁰

Tevrat'ta yer alan yukarıdaki bilgiler Yahudi alimlerinin ilaveleridir. Yüce Allah Kur'an'da Gayr-i Müslimlerin ihtilaf ettikleri noktaların haber vereceğini ifade etmektedir.⁸¹ Kur'an'da haber verilenler bellidir. Tevrat'a ilave edilen bilgiler ışığında inanılması ve buna göre davranılması durumunda mensuplarının dünya barışına bir katkı sağlamaları mümkün görülmez. Yüce Allah yaratılanlara merhametlidir. Onların sıkıntıya düşmelerini istemez. Yukarıda anlamlarını verdiğimiz Tevrat ve İncil metinlerindeki ifadeler Allah'ın rahmet ve merhamet sıfatlarıyla bağdaşmaz. Metinlerden anlaşıldığına göre din adamına itiraz etmenin cezası ölümdür. Oysa İslam'da Allah'ın emrini dinlemeyene ölüm cezası verilemez. Bütün peygamberlere bildirildiğine göre suçsuz birini öldürene ölüm cezası verilebilir. Tevrat'ta bu bilgiler "Bir kimseyi vurarak öldüren kimse mutlaka öldürülecektir."⁸² şekliyle zikredilir. Din adamları insandır. İnsan her zaman hata yapabilir. Hata yapabilecek durumda olan birinin isteği üzerine, yargılama yapılmadan ölüm kararı vermek ilahi adalete uymaz. Öte yandan din adamı, ihtiyaçları için çalışmak durumundadır. Halkın malları üzerinde hak iddia etmesi terörün başka bir yönünü oluşturur. Ehl-i Kitap alimleri, kitaplarında yer alan bilgilere göre söz ve fiillerinden sorumlu değillerdir. İslam bu

⁷⁸ Bk. Matta, 23/2-3.

⁷⁹ *Kitâb-ı Mukaddes*, Tesniye ,17/12.

⁸⁰ *Kitâb-ı Mukaddes*, Tesniye, 32/42-43, s.212.

⁸¹ Bk. Neml, 27/76.

⁸² Çıkış 21/13.

durumu bilginleri Allah yerine koyma olarak değerlendirip,⁸³ Gayr-i Müslim din adamlarının yanlıklarını şu ifadelerle haber verir.

“Onların çoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede birbirleriyle yarışıklarını görürsün. Rabbâniler ve Hâhamların, onları günah söz söylemekten, haram yemekten men etmeleri gerekmez miydi? Yaptıkları şey ne kötüdür.”⁸⁴

İbn Abbas, yukarıda zikri geçen Mâide Suresi’ndeki 62. âyetin, ikaz ve uyarı açısından Kur’ân’daki en şiddetli ayetlerden biri olduğunu belirtir.⁸⁵ Hz. Peygamber de ayetleri değiştirme konusunda insanların dikkatini çekerek, “İçlerinden günah işleyen bir kimseyi, bundan men etmeye güçleri yettiği halde, bunu yapmayan toplulukları, Allah mutlaka cezalandırır.”⁸⁶ buyurur. Müfessir Razî, Mâide Sûresi 62 ve 63. âyetlere farklı bir yorum getirir. Buna göre, her iki âyetin sonunda halkın yaptıkları ile din adamlarının yapması gerekenler farklı fiillerle açıklanır. Cahil halkın işledikleri kötülükler “amele” fiiliyle belirtilirken, kötülüklere seyirci kalan bilginlerin yaptıkları “sanea” fiili ile ifade edilir. “Sanea” fiiliyle belirtilen, amele fiiliyle belirtilenden daha şiddetlidir. Buna göre, gerçeği bildikleri halde gereğini yerine getirmeyen din adamlarının yaptığı hataların, diğer cahil insanların yaptıklarından daha kötü olduğu anlaşılır.⁸⁷

Terör ve anarşi insan vücudunda bulunan hastalık mikrobu gibidir. Vücut sağlıklı ve kuvvetli olursa orada bulunan mikrobun bir etkisi olamaz. Beden zayıflayınca mikrop faaliyete geçerek bünyeyi yok eder. Devletler bir insan bedeni gibidir. Bu bedenin sağlıklı olması, maddi ve manevi açıdan sağlıklı olunmasına bağlıdır. Dengenin bozulması terör ve anarşinin meydana çıkmasını sağlar. Asrımızın belası olarak bilinen terör ve anarşiyi destekleyen bazı kişi ve kuruluşların olduğu bilinmektedir. Bunların zararsız hale getirilmesinin çareleri bulunmalıdır. Kişisel olayları önlemek kolaydır. Devlet ve kuruluşların yaptırdıklarını önlemek kolay değildir. İslam bunun çaresini kuvvete bağlar. Manevi kuvvet içeride oluşturulacak fitneyi önler. Maddi güç ise dışarıdan gelebilecek saldırıları bertaraf eder.⁸⁸ Yüce Allah Müslümanları şu ifadelerle uyarmaktadır.

“Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah

⁸³ Bk. Tevbe, 9/31.

⁸⁴ Mâide, 5/62-63.

⁸⁵ İbn-i Kesir, Tefsir, III/24.

⁸⁶ Ebû Dâvud, Melâhim, 17.

⁸⁷ Râzî *Tefsir*, XII/39-40.

⁸⁸ Bk. Enfal 8/60.

yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!”⁸⁹

Asrımızda gelişmemiş ülkelerin yeraltı ve yer üstü zenginlikleri güçlü devletlerin iştahını kabartmaktadır. Güçlü ülkeler değişik sebeplerle gelişmemiş ülkelerin zenginliklerini sömürmek isterler. Devam eden savaşlar ve terör olayları bunların en güzel örneğidir. İslam maddi ve manevi kaynakların belirli bir toplumun çıkarları için değil o topraklarda yaşayan bütün insanların huzuru için harcanmasını önerir. Bunun için her insanın sahip olduğu nimetlere kanaat getirmesini, başkasının haklarına saygı göstermesini ve zayıfın elinden tutulmasını önerir. İlahi dinlerde emredilen sadaka, zekat ve yardımlaşma bunun için konulmuştur. İyilikte yardımlaşma, kötülükten sakındırma İslam'ın temel felsefesidir. İslam, inancı ne olursa olsun başka birinin malını elinden alınmasına rıza göstermez.

C. Çözüm Önerileri

Kur'an-ı Kerim insanların dünya işlerini barış içinde yürütebilmeleri için önemli hatırlatmalarda bulunur. Bunların uygulanması halinde terör ve anarşi etkisiz hale gelebilir. Zira Hz. Peygamber'in Medine'de uyguladığı ince siyaset yüzyıllarca birbirine düşman olan insanları kardeş yapmıştır. Benzer metotların asrımıza indirgenmesi halinde barış ve kardeşliği tesis etmek mümkündür. Hz. Peygamberin uygulamalarını şu başlıklar halinde sıralamamız mümkündür.

1- Haberlerin İrdelenmesi

İslam asılsız haberleri fitne olarak değerlendirir. Fitne ise, terörün esasını oluşturur. Anlam itibarıyla küfür, şirk, ihtilaf, zulüm,⁹⁰ öldürme, anarşi çıkarma ve huzuru bozma gibi olumsuzluklar fitne kapsamında değerlendirilir.⁹¹ Fitnenin hedefi insanlar arasında asılsız haberleri yayarak kardeşliği yok etmek, güven ortamını bozmak, tefrika çıkarmak ve iç barışı bozmaktır.⁹² Nefis ve şeytan bu olumsuzluklara yardımcı olur. Kardeşliği oluşturmanın ilk şartı, gelen haberlerin doğruluğunu tespit etmektir.

⁸⁹ Tevbe, 9/34.

⁹⁰ İbn-i Manzûr, Lisânü'l-Arab, XIII/317-320; Taberî, Câmi'l-Beyân, III/194-195; Zemahşeri, Esâsu'l-Belâğa 1/132; Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, V/4132. Elmalılı, Tefsir, 11/695.

⁹¹ Ragıb age, 560.

⁹² Taberî, Tefsir, II/194-195; İbn-i Kesîr, Tefsir, I/329-30.

“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa sataşırınsınızda sonra yaptığınıza pişman olursunuz.”⁹³

“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”⁹⁴

Kur'an'a göre Allah'ın emirlerini yerine getirmek barışı ve kardeşliği oluşturur. Emirlerin uygulanmaması durumunda ise terör ve anarşi meydana gelir. Diğer bir ifade ile İslam'da yasak edilen her fiilin terör ve anarşi ile ilgisi bulunur. Örneğin, hırsızlık, gasp, öldürme, uyuşturucu kullanımı, içki ve kumar, yalan ve iftiranın sonucu terör ve anarşidir. Yüce Allah yukarıda ifade edilen fiillerin hepsini yasaklayarak yapılması gerekenleri, “Eğer size bir fasık bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın.”, “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan kaçının.” buyurmuştur.

Hz. Peygamber barış ve kardeşliği sağlamak için Allah'ın emirlerini uygulamış, gelen haberlerin doğruluğundan emin olduktan sonra gereğini yapmış, ilme önem vererek cehaleti kaldırmış, Medine yasası ile temel hakları garanti altına alınmış, terör ve anarşi çıkarabilecek insanlar kazanılmaya çalışılmıştır. Rivayete göre Hz. Peygamber Velid b. Ukbe'yi Beni Mustalik kabilesine vali olarak tayin eder. Söz konusu kabile ile Velid arasında daha önceleri bir husumet bulunur. Velid b. Ukbe Beni Mustalik kabilesine yaklaştığında silahlı kişilerle karşılaşır ve kendisini öldüreceklerini sanarak geri döner ve Hz. Peygambere kabileden silahlı kişilerin kendisine saldırdığını ileri sürer. Bunun üzerine gelen haberleri araştırın ayeti nazil olur.⁹⁵ Hz. Peygamber, haber getiren kişi sahabe bile olsa; gelen haberin doğruluğundan emin olmadan uygulamaya geçmemiştir.

2. Allah ve Peygamberine İtaat Edilmesi

Kötülükleri önlemenin yolu sağlam inanç ve sevgiden geçmektedir. Allah'ı seven ve emirlerine gereği gibi inanan biri Allah'ın kudretinin eseri olan insanı öldüremez. Dikkat edilirse hiçbir peygamber ve Allah dostu kötülük yapmamış, tam aksine yaratılanların mutlu olmaları için yardımcı olmuşlardır. Kur'an'da yer alan emir ve nehiyler Allah'a götürecektir sevginin özünü oluşturur.

⁹³ Hucurat, 49/6.

⁹⁴ Hucurat, 49/12.

⁹⁵ Bk Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VII/196.

Emirleri yapmayı, yasaklardan kaçınmayı düstur edinen Allah ve Peygamberi sever. İnanan, Allah'ın sevgisini kazanmayı düşünür. O, Allah ve Peygamberine inanmakla kötülük yapmayacağına dair söz vermiş olur. Verilen sözden dönerek yaratılanlara yapılan haksızlık büyük günah sayılır. Yüce Allah, “Ey İman edenler, Allah'a ve elçisine hıyanet etmeyin. Bile bile emanetlerinize hıyanet etmeyin.”⁹⁶ buyururken başka bir ayette de “kötülük sahibine zarar verir.”⁹⁷ İfadelerine yer verilir. Hz. Peygamber de “aldatan aldanır.”⁹⁸ “Bizi aldatan bizden değildir.”⁹⁹ diyerek kötülük yapanın iyi bir Müslüman olamayacağını belirtilmiş olur. Kur'an-ı Kerim'de, Tevrat'ı tahrif eden Yahudiler,¹⁰⁰ anlaşmayı bozan Müşrikler, Hz. Yusuf'a kötülük yapanlar,¹⁰¹ Hz. Nuh ve Hz. Lut'un kavmi, yaptıklarından dolayı cezalandırıldığı belirtilir.¹⁰² Yüce Allah kendisini seven ve gereği gibi amel eden Müslümanları şu ifadelerle tanıtır.

“(O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.”¹⁰³

“Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahı(nın cezasını) bulur”¹⁰⁴

“Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir. Çünkü Allah sadâkat gösterenleri bu güzel hasletinden dolayı mükâfatlandırır...”¹⁰⁵

3. Dini Doğru Öğrenme

İlahi dinler, yaratılanların temel haklarını korumak için gönderilmiştir. Allah'tan geldiğine inanılan bir kitap, insanlar arasında ayırım yaparak, bir kısmına farklı yaklaşıyorsa o kitap aslını yitirmiş kabul edilir. Haksız birini öldürmeyi veya birinin hakkını almayı emreden hüküm Allah emri olamaz. Yüce Allah, Hz. Musa'nın kavminin hatalarını hatırlattıktan sonra Hz. Peygamberin şahsında bütün inananlara, “O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin

⁹⁶ Enfal, 8/27.

⁹⁷ Fâtır, 35/43.

⁹⁸ Bkz. Bakara, 2/9.

⁹⁹ Bkz. Müslim, İman, 164; Ebû Dâvud, Buyû' 50; Tirmizi, Buyû', 72.

¹⁰⁰ Máide , 5/13.

¹⁰¹ Yusuf , 12/52.

¹⁰² Tahrîm, 66/10.

¹⁰³ Furkan, 25/67.

¹⁰⁴ Furkan, 25/68.

¹⁰⁵ Ahzab, 33/23.

yaptıklarınızı çok iyi görendir. Ve zulmedenlere de meyletmeyin: yoksa size ateş dokunur..”¹⁰⁶ buyurur. Terörün neticesi zulümdür. Terör sebebiyle çoluk çocuk, kadın erkek birçok insan mazlum durumuna düşer. Hz. Peygamber dinin özünü içeren, Hud Suresi’ndeki emirlerden sonra, “Beni Hud Suresi ve kardeşleri ihtiyarlattı”¹⁰⁷ buyurmaktadır. Hud ve benzeri sureler incelendiğinde Müslümanların dini doğru öğrenmeleri, dünya ve ahireti dengeli tutmaları, kimseye haksızlık etmemeleri ve mutedil olmaları tavsiye edilir.

“Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O her şeyi en iyi işiten ve bilendir.”¹⁰⁸ “Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun.”¹⁰⁹

“Artık kim malından cömertçe verir ve haramlardan sakınırsa, en güzeli de tasdik ederse, Biz de onu en kolayca hazırlarız (onda başarılı kılarız).”¹¹⁰

Hz. Peygamber de; “İslam’da zarara zararlarla karşılık vermek yoktur”¹¹¹, “Müslüman eliyle ve diliyle başka birine kötülük yapmayan insandır”¹¹² buyurarak kendisine inananın terörist olamayacağını belirtir.

Dini doğru öğrenme, Allah’ın emrettiği gibi inanma ve mutedil olma demektir.

“Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın. Doğrusu Kur'an, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız.”¹¹³ ayetleri bu durumu en veciz bir şekilde ifade eder. Zira insan işine geldiği şeyleri doğru kabul etmeyi arzulayabilir. Oysa Allah’ın istediği, bütün yaratılanların hakkını koruyan, kimseye haksızlık ve zulüm yapılmasına izin vermeyen, yaratılıştan elde edilen temel haklara saygı gösteren ve adâleti sağlayan doğruluktur.¹¹⁴

Yaratıcı, Fussilet Suresi’nde Allah’a inanmayanların karşılaşacağı sıkıntıları hatırlattıktan sonra, aynı surenin 30. ayetinde dini doğru öğrenen ve yaşayanlara meleklerin yardımcı olacağı belirtilir.

¹⁰⁶ Hud. 11/112-113.

¹⁰⁷ Tirmizî, Tefsir, 56/6.

¹⁰⁸ En’âm, 6/115.

¹⁰⁹ Tevbe, 9/119.

¹¹⁰ Leyl. 92/5-7.

¹¹¹ İbn Mâce, Ahkam, 17; Ahmed b Hanbel, V/227.

¹¹² Buhârî, İman, 4; Müslim, İman, 64,65; Ebû Dâvud, Cihâd, 3.

¹¹³ Zuhruf, 43/43-44.

¹¹⁴ Doğruluğu teşvik edip sadık insanların mükafatını dile getiren ayetler için bk. Bakara, 2/23,94,11; Mâide, 5/19, En’âm, 6/115, 143; Araf, 7/169; İsrâ, 17/80; Ahzab, 33/8, 24.

Buradan hareketle, dini doğru öğrenip ve gereğini yapan insanların Allah tarafından sevileceği anlaşılmış olur. En güzel ilim ve amelin ne olduğunu soran Ebu'l Âliye'ye Hz. Peygamber, "Allah'a inandım de, sonra doğru ol"¹¹⁵ şeklindeki cevabı olmuştur.

Kur'an, huzurlu bir hayat geçirmek isteyenlere gerçekleri gösteren bir kitaptır. Ahkaf Suresi 1-12. ayetlerde Hz. Musa'ya indirilenler hatırlatıldıktan sonra, 13-14. ayetlerde Allah'a inanıp mutedil olanların korkmayacak ve üzülmecekleri ifade edilir.¹¹⁶ Yüce Allah bütün kitaplarda yer alması gereken doğruların Kur'an'da yer aldığını ifade eder.¹¹⁷ Hz. Peygamber de Hucurat Suresi 15. ayetinin tefsiri niteliğindeki hadislerinde Mü'minin, Allah yolunda gösterdiği gayretini, güvenilir olmasını ve Allah'ın rızasını kazanacak davranışlarda bulunacağı şeklindeki vasıflarına işaret eder.¹¹⁸ İnanan insan dünya ve ahiretle ilgili işlerinde uyum halinde olur. İsteklerini meşrû ölçüde yerine getirir. Bu durumda olanlar Allah'ın sevgisini kazanırlar.

"Bilâkis, kim muhsin olarak yüzünü Allah'a döndürürse (Allah'a hakkıyla kulluk ederse) onun ecri Rabbi katındadır. Öyleleri için ne bir korku vardır, ne de üzüntü çekerler."¹¹⁹ Şiddet ve terör şeytanın istediği fiillerdir. Nerede bir zulüm, haksızlık, sıkıntı ve gözyaşı varsa orada şeytan vardır. İslam bu kötülüklerin yapılmasını şeytana uyma olarak vasıflandırır. "Tâğut'a kulluk etmekten kaçınıp, Allah'a yönelenlere müjde vardır. Kullarımı müjdele:"¹²⁰, "O kullarımı ki, onlar sözül dinlerler, sonra da sözlerin en güzeline uyarlar. İşte onlar, Allah'ın doğru yola iletlediği kimselerdir. Gerçek akıl sahipleri de onlardır."¹²¹

4. Adâletin Tesis Edilmesi

İslam üç temel üzerine kurulur. Adalet, ihsan ve yardımlaşma. İnsanlar arasında bu üç hasletin gerçekleşmesi durumunda dargınlıklar barışa, düşmanlıklar kardeşliğe dönüşür. Kötülüklerin kaynağı da üçtür. İlahi emirleri inkar, fuhuş ve zulüm. Terör ve anarşi incelendiğinde bu üç maddeden biri mutlaka bulunmaktadır. İslâm önce manevi eğitime önem vererek teröre giden yolları etkisiz hale getirir. Bu eğitimde temel haklar, yaratılanların hepsini

¹¹⁵ Müslim, İman, 62;(I/47) Hanbel, III/413; IV/485. Tefsirleri için bkz. İbn Kesir, VII/165; Âlûsi, XXIV/120.

¹¹⁶ Konuyla ilgili diğer ayetler için bk. Bakara, 2/62; Âl-i İmran, 3/113-115; Nisâ, 4/122-123.

¹¹⁷ Bkz. Neml, 27/76.

¹¹⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/8. Concordance, I/117.

¹¹⁹ Bakara, 2/112.

¹²⁰ Zümer, 39/17.

¹²¹ Zümer, 39/18.

kapsayacak şekilde adalet esası üzerine koruma altına alınmak durumundadır. Allah'ın emrettiği adalette din, ırk ve sosyolojik konumuna bakılmaz. Her insana eşit yaklaşılr. Bu konuda diğer din sahipleri isterlerse kendi inançlarını, dilerlerse İslam'ın emirlerini tercih edebilirler.”¹²²

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır. Allah'a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir.”¹²³

“Eğer sana gelirlere aralarında hükmet yahut onlardan yüz çevir... Eğer hükmedersen aralarında adaletle karar ver. Allah adil olanları sever.”¹²⁴

Yüce Allah terörü önlemeyi adalet şartına bağlarken, Hz. Peygamber de, bir günlük adaleti, adil olunmadan yapılan kırk yıllık ibadetten hayırlı saymış,¹²⁵ “Allah zulmetmeyen hakimle beraberdir. Zulmederse onu nefsinin isteğine bırakır”¹²⁶ “Kıyamet gününde Allah'ın en çok sevdiği ve kendisine yakın ettiği insan dünyada adil olanlardır. O gün Allah'ın kızdığı ve kendisinden uzak tuttuğu insanlar ise zalim olan devlet başkanlarıdır.”¹²⁷ buyurmuştur. Farklı din mensuplarının konumunu dile getirirken ise;

“Bilmiş olunuz ki; her kim bir zimmiye zulmeder yahut taşıyamayacağı bir yük yüklerse, hakkını gasp eder veya elinden zorla alırsa ben kıyamet gününde o kimsenin hasmıyım.”¹²⁸ Tehdidinde bulunmuştur.

İslâm, hiçbir canlıya haksızlık yapılmasına izin vermez. Tarihi bir vesika olarak zikredildiğine göre, Hz. Ömer döneminde Mısır valisinin oğlu, bir Kıpti'yi yarışmada kazandığı için cezalandırmıştır. Bundan haberdar olan Hz. Ömer, valinin oğluna aynı cezayı verdiği gibi, babasını da bu görevinden alır.¹²⁹ Bu uygulama birçok Gayr-i Müslim'in Müslüman olmasını sağlamıştır. Başka bir örnek vermek gerekirse; Ömer b. Abdülaziz döneminde Kuteybe b. Müslim el-Bâhili (ö.96/715) harp kurallarına uymayarak Semerkant'ı alır. Durumun kendisine bildirilmesi üzerine, halife şehrin geri verilmesini emreder. Bu duruma şaşırın Semerkant halkı, şikâyetlerinden vazgeçerek

¹²² Şûrâ, 42/15.

¹²³ Mâide, 5/8.

¹²⁴ Mâide, 5/42. Krş. Nisâ, 4/58.

¹²⁵ Ebû Dâvud, Buyu' 79; Tirmizî Buyu' 38.

¹²⁶ Tirmizî, Ahkâm, 4; İbn Mâce, Ahkâm, 2.

¹²⁷ Tirmizî, Ahkâm, 4.

¹²⁸ Ebû Yusuf, *Kitâbu'l-Harac*, s. 135; Hamidullah, *Introduction to the Islam*, No, 423.

¹²⁹ Bk. Seyyid, Kutub, *İslâm'ın Dünya Görüşü*, çev. Ali .Arslan, s. 34-35.

Müslümanların adaleti karşısındaki tutumları sebebiyle İslâm'ı kabul ederler.¹³⁰ Kur'an ve Hadislerde yer alan konuyla ilgili bilgilerin uygulanması sonucunda görüldüğü gibi terörü önlemenin yolu halkın desteği ve sevgisini kazanmaktan geçmektedir. Halk desteği kaybedilmesi durumunda istenilen neticeyi elde etmek mümkün olmaz. Yaratıcı'nın istediği, adaletin uygulanması, af ve hoşgörülü davranılmasıdır.

Yüce Allah, suçluya verilecek cezanın adil olunması ve yaptığının karşılığı olmasını emreder. Fazla veya eksik olması adalet prensibine uymaz.

“Bir kötülüğün cezası da onun misli bir kötülüktür. Fakat kim affeder ve ıslahta bulunur, anlaşmazlığı giderirse artık onun mükafatı da Allah'a aittir. Şüphe yok ki O, zalimleri sevmez.”¹³¹

Ayetin ifadesine göre suçluya yaptığının karşılığı verilir veya affedilir. Örneğin terörist hangi suçu işlemiş ise devlet ona aynısını verebilir veya varislerin isteği üzerine affedilebilir. Buradaki incelik suçu işlenmeden önlemektir. Yaptığının aynısının kendisine yapılacağını bilen terörist suçu işleyemez. Örneğin Tevrat ve Kur'an'da yer alan suça aynı cezanın verileceği emri suçu işlenmeden önleyebilmektedir. İlahi kitaplardaki kural budur. Allah bu durumu en akıllı iş olarak değerlendirir.¹³²

İyilikte bulunmak kötülüğü önlemede yardımcı olur. Her suç işleyene ceza vermek bazen etkili olmayabilir. Suç işleyen kişinin affedilmesi ve iyilikle muamele edilmesi onun kazanılmasına yardımcı olur. Sözelimi suçlunun bağışlanması, onu affedene karşı ömür boyu minnet duymasını sağlayabilir. Yüce Allah bu durumu şöyle ifade eder.

“İyilikle kötülük bir olmaz! kötülüğü, en güzel bir şekilde önle! O zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, candan bir dost olur.”¹³³

5. Güçlü Olma

Bir memleket yeraltı, yer üstü kaynakları açısından zengin olup, tabiat açısından güzel ise o devletin düşmanı çok olur. Bu vasıfların hepsi memleketimizde mevcuttur. Öyle ise memleketimizin görünen ve görünmeyen çok düşmanı olacaktır. Bu düşmanlardan güçlü olarak savunmaya ve taarruza hazır olunması gerekir. Terörü önlemenin kuralı kuvvettir. Kuvvet iki kısma ayrılır. a) Manevi

¹³⁰ Bk. V. Züheyli, Âsâru'l-Harb fi Fıkhı'l-İslâmî, Şam 1981, s. 145-146.

¹³¹ Şura, 42/40 Krş, Yunus 10/27.

¹³² Bk. Bakara, 2/179.

¹³³ Fussilet,41/34.

kuvvet: Başta Allah ve Peygamber sevgisi olmak üzere, vatanın bölünmez bütünlüğü gibi manevi değerlerin korunmasıdır. Manevi değerlere sahip olan insanları içten kimse yıkamaz. b) Maddî güç: Düşmanların sahip olduğu her türlü imkânâna sahip olmaktır. Yüce Allah bu durumu şöyle ifade etmektedir.

“Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size eksiksiz ödenir, siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.”¹³⁴

Hız. Peygamber ayette yer alan güç anlamındaki “kuvvet” kelimesini “iyi dikkat edin o atmaktır”¹³⁵ sözleriyle tefsir eder. Bu ifade asrımızda her türlü ateşli silahları akla getirir. Buna göre asrın ihtiyaçlarına göre silahlara sahip olan devletler kendilerini iç ve dış düşmanlardan korumaları mümkün olur. Ayetin anlamında yer alan Allah'ın bildiği sizin bilmediğiniz düşman kapsamına gizli emel taşıyan iç ve dış düşmanlar girmektedir. Bunlardan korunmak için onların gözlerini korkutacak kuvvete sahip olunması gerekir. Bu kuvvet başta nükleer silahlar olmak üzere düşmanı etkisiz hale getirecek her türlü silahtır. Hız. Peygamber'in diğer bir hadislerinde, “Atınız, bininiz, atmanız binmenizden daha hayırlıdır”¹³⁶ buyurması, çok uzak mesafelere atılan silahlara ve bunları taşıyan vasıtalara sahip olunması anlamına gelir. Bu derece güce sahip olunması halinde başka devletlerin gizli isteklerini icra etmeleri mümkün olamaz. Diğer taraftan, ayetin anlamında yer alan güç kelimesine ilim, fen, sanat, medeniyet, ekonomi vb ilave etmemiz mümkündür. Bu imkanlara sahip olan devlet terör ve anarşiden az etkilenirler. Terör ve anarşi, maddî ve manevî gücün birleşmesi neticesinde yok denecek kadar azalır.

6. İyilik Yapmak ve Yardımlaşmak

Düşmanlığı önlemenin çarelerinden bir diğeri düşmanın kalbini kazanmaktır. Bu da kötülüğe karşı iyilik yapmaktan geçer.

“İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde sav. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler ve (hayırdan) büyük nasibi olan kimseler kavuşturulur”¹³⁷

¹³⁴ Enfal, 8/60.

¹³⁵ Bk. Müslim, İmâret, 167; Ebû Dâvud, Cihad, 23; Tirmizi, Süre, 8; İbn Mâce, Cihad, 19.

¹³⁶ Bk. Ebû Dâvud, Cihad, 23.

¹³⁷ Fussilet, 41/34-35.

Zemahşeri kötülügü önlemenin yolunu şöyle açıklar; “Biri sana kötülük yaptığında onu affetmen iyiliktir. Bundan daha iyi olanı, onun sana yaptığına karşılık iyilik yapmandır. Bunu yapabilirsen amansız düşman dost haline dönüşebilir.”¹³⁸ Râzî’de düşmanlıkları önlemek için, sabır, intikam peşinde koşmama ve kötülüğe kötülükle karşılık vermeme tavsiyesinde bulunur.¹³⁹ Diğer taraftan Yüce Allah kullarına “...iyilik ve takvada yardımlaşın, kötülük ve düşmanlıkta yardımlaşmayın.”¹⁴⁰ buyurur. Peygamberler iyilik yapmak suretiyle kötülükleri önlemişlerdir. Yüce Allah; Zekeriyya, Yahya, İsa, İlyas,¹⁴¹ve Hud (a.s.),¹⁴² gibi birçok peygamberi ismen zikrederek yaptıkları iyilikleri hatırlatır. Hz. İsa için kendi ağzından "(Allah) anneme iyilik etmemi önerdi. Beni zorba bir eşkiya yapmadı."¹⁴³ ifadelerine yer verir. Yüce Allah Müslümanlara şu tavsiyede bulunur.

“İçinizde hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa eren onlardır.” Ve kendilerine ayetlerimiz geldikten sonra ayrılık çıkarıp ihtilâfa düşenler gibi de olmayınız. Ve işte onlar için büyük bir azap vardır.”¹⁴⁴

“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inansaydı, elbet bu, kendileri için çok iyi olurdu. (Gerçi) içlerinde iman edenler var; (fakat) çoğu yoldan çıkmışlardır”¹⁴⁵

Meallerini sunduğumuz yukarıdaki ayetlere dikkat edilirse, iyiliği emreden, kötülükten sakındıran ve Allah’a gereği gibi inanan terör ve anarşiyi önleyebilir. Allah’tan korkan başka birini öldüremez. İmanın olduğu yerde anarşi olamaz. Allah’tan korkan, bir canlıyı öldüremez. Müslüman yaratılanı yaratıcı için sever ve ona merhametle yaklaşır. O, bütün yaratılanlara yardımcı olur. Âl-i İmran 110. ayetinin ikinci bölümünde Ehl-i Kitap’ın gereği gibi inanmadığı için kötülük yapabileceklerine işaret eder. Buna göre hangi dinden olursa olsun dinini gereği gibi bilmeyen kötülük yapabilir. Müslümanlar arasında dost ve düşmanlığı belli olmayan insan grubu münafıklardır.

“İkiyüzlülerin erkekleri de kadınları da birbirinin aynıdır: Kötülüğe özendirirler, iyilikten alıkoyarlar, harcamamak için ellerini

¹³⁸ Zemahşeri, Keşşâf, III/392.

¹³⁹ Bk. Râzî, Mefâtihu'l-Gayb, XXVII/126-127.

¹⁴⁰ Mâide, 5/2.

¹⁴¹ Enam, 6/85.

¹⁴² Hud, 11/48.

¹⁴³ Meryem, 19/32.

¹⁴⁴ Âl-i İmran, 3/104-105.

¹⁴⁵ Âl-i İmran, 3/110.

sıkarlar. Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu. İkiyüzlüler, yoldan sapmışların ta kendileridir.”¹⁴⁶

Münafık, cahil ve ilahi vahye gereği gibi inanmayan insanlar yaratılanların başına beladır. Bu durumda olan kişilere karşı Hz. Peygamber mutedil olarak yaklaşmış, çevresinde olanları kazanarak onları zararsız hale getirmiştir. Bunlar yapılırken, ilim, amel ve kardeşliğe son derece önem verilmiştir. Asrımızda aynı metotları uygulayarak bütün insanlara şefkatle yaklaşmak, güzellikleri yaygın hale getirmek ve iyi işlerde karşılıklı yardımlaşmak gerekir. Yüce Allah kötülükleri önlemek için iyi niyetle çalışanlara yardım edeceğini haber verir.

“Allah; sizin, iman edip hayra ve barışa yönelik iyilikler yapanlarınıza şu vaatte bulunmuştur: Onlardan öncekileri halef kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka halef kılacak. Onlar için beğenip seçtiği dinlerini yine onlar için güç kaynağı yapacak, onları korkularının arkasından mutlaka güvene ulaştıracak. Bana ibadet edecekler, hiçbir şeyi bana ortak koşmayacaklar. Bundan sonra nankörlük edenlerse, yoldan sapanların ta kendileridir.”¹⁴⁷

“Sizden kim, Allah'a ve resulüne itaat eder, iyilik yaparsa, ona da ücretini iki kat olarak veririz. Kendisi için bol ve bereketli bir rızık da hazırlamışızdır.”¹⁴⁸

7. Gayr-i Müslime Güvenmemek

Gayri Müslimlerin güvenilir olması menfaate dayanır. Menfaatin bittiği yerde dostluk biter. Yüce Allah onların karakterini şu ayetle açıklar: “Kâfir olanlar da birbirlerinin yardımcısıdır. Eğer siz onu (Allah'ın emirlerini) yerine getirmezseniz yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur”¹⁴⁹

Gayr-i Müslimler Müslümanlar'ın kuvvetli olmalarını, birlik ve beraberlik içinde yaşamalarını istemezler. Yüce Allah da Müslümanlar'ın kardeş olmalarını, ilişkilerini Allah ve Peygamberin rızası etrafında düzenlemelerini ister. İslam'a göre dünya barışının sağlanması, Müslümanların birlik ve beraberliklerini koruyarak maddi ve manevi açıdan kuvvetli olmalarına bağlıdır. Yüce Allah Ehl-i Kitap mensuplarını farklı ayetlerde tanıttıktan sonra Al-i İmran Suresi 118. ayette şu uyarıda bulunur.

“Ey inananlar! Din kardeşlerinizden başkasını dost ve sırdaş edinmeyin. Onlar, sizi şaşırtmaktan geri durmazlar. Sıkıntıya

¹⁴⁶ Tevbe, 9/67.

¹⁴⁷ Nur, 24/ 55.

¹⁴⁸ Ahzab, 33/31.

¹⁴⁹ Enfal, 8/73.

düşmenizi isterler. Onların size karşı olan kin ve düşmanlıkları daha da büyüktür. Eğer akıl ediyorsanız onların düşmanlıkları hakkında şüphesiz size ayetleri açıkladık”.¹⁵⁰

Sırdaş, candan dost demektir. İnsanın arkadaşı çoktur fakat sırlarını paylaştığı kişiler azdır. Ehl-i Kitap’la sırların paylaşılması ise mümkün değildir. Ayette yer alan “Bitâneh” kelimesi içten, samimi, sır arkadaşı, can dostu anlamlarına gelip,¹⁵¹ gizli sırların başkalarına söylenmemesi demektir.¹⁵² Müslümanlar ve Müslüman devletler Gayr-i Müslimlere ihtiyatlı yaklaşmak durumundadırlar. Tarihi bir vesika olarak ifade etmek gerekirse, Hz. Ömer’den Hire halkından çok zeki bir Hıristiyanın katip yapılması istenir. Halife, devlet sırlarının Müslümanlardan başkasına verilmesinin doğru olmadığını ileri sürerek, yapılan teklifi geri çevirir.¹⁵³

8- Sabır ve İtidalli Olma

Yüce Allah inananların her konuda başarıya ulaşmaları için Allah’a iman, O’na güvenme, güç dengesini korumanın dışında şu önerilerde bulunur.

“Ey iman edenler! Sabredin; sabırda sebat gösterin; hazırlıklı ve uyanık bulunun ve Allah’tan korkun ki başarıya erişebilirsiniz.”¹⁵⁴

“Size bir iyilik dokunsa (Kafirleri) tasalandırır. Size bir kötülük dokunsa ondan ötürü sevinirler. Eğer sabreder Allah’tan korkarsanız onların hilesi size bir zarar veremez. Şüphesiz Allah’ın bilgisi onların yaptıklarını kuşatmıştır”¹⁵⁵

Başarıya ulaşmak için, Allah’tan korkma, sabır ve gereğini yerine getirme önemlidir. İsmail Hakkı Bursevî (ö.1137/1724) Âl-i İmran Suresi 200. ayetini hastalık, korku, sıkıntı, savaş ve nefse karşı sabırlı olma şeklinde yorumlar.¹⁵⁶ Mutedil davranma çok önemli olmakla birlikte kötülükleri önlemek için iyi bir istişare yaparak ona göre adım atılmalıdır. Öfke ile oturan zarar ile kalkabilir.

9. Kur’ân’ın Çözüm Kaynağı Oluşu

İslam mutedil olmayı ve istişareye önem vermeyi önerir. Yapılacak işlerde istişare edilmesi yanılmayı azaltır. Hz. Peygamber

¹⁵⁰ Âl-i İmrân 3/118.

¹⁵¹ Bkz. İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, XIII/55.

¹⁵² Bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyan*, IV/61-64; Râzî, *Mefâtihu’l-Ğayb*, VIII/210.

¹⁵³ Bkz. Râzî, *Mefâtihu’l-Ğayb*, VIII/210.

¹⁵⁴ Âl-i İmrân, 3/200.

¹⁵⁵ Âl-i İmrân 3/120; bk. Muhammed el-Behiy, *Kur’ân ve Toplum*, çev. B. Eryarsoy, s. 379-383.

¹⁵⁶ Bursavî, *Ruhu’l-Beyân*, II/157/159.

olaylar karşısında ümmetiyle istişarede bulunmuş, zaman zaman kendi görüşünü değil ümmetin tavsiyelerini uygulamıştır. Kendisine kötülük yapanları affetmiş, elinden geldiği kadar onlara yardımcı olmuştur. Yüce Allah terör ve anarşinin çarelerini Kur'an'da haber vermiştir. Hz. Peygamber de;

"Çıkış yolu Allah'ın Kitabındadır. Onda sizden öncekilerin kıssaları, sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki münasebetlerin hükmü ve çözüm yolları mevcuttur. O Allah'ın sağlam ipidir."¹⁵⁷

"Allah ve Resûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da buldukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için ahirette de büyük azap vardır."¹⁵⁸

Hz. Peygamberin Kur'an'ın çözüm kaynağı oluşunu ifade etmesi düşünen ve inceleyen kişilerin bir çıkış yolu bulacaklarını hatırlatır. Nitekim anlamını aldığımız ayette eşkiya olarak ifade edilen teröristlere yapılması gerekenler belirtilir. Suç işleyene hak ettiği ceza verilmez ise yeni eşkiyalar türer.

Asrımızda meydana gelen olayların birçoğu daha önceki Peygamberlerin kıssalarında geçmiştir. Kıssalardan ders alınması gerekir. Diğer taraftan Hz. Peygamberin zamanında ve ondan sonraki dönemlerde birçok terör ve anarşi olayları vuku bulmuştur. Bunların iyi tahlil edilmesi gerekir. Terör belasına uğrayan ülkelerde anarşinin çıkış sebebi ve bunlara karşı alınan tedbirlerin iyi analiz edilmesi gerekir. Terör durduğu yerde birden meydana gelmez. Oluşan bataklığın kaynağına inilmesi gerekir. Yaratıcı'nın bütün insanlara verdiği temel hakların korunması ve bunlara saygılı olunması birçok olumsuzlukları başından önlemiş olur. Aynı değerlere inanan insanların yüzyıllarca dost olarak yaşarken sonradan birbirlerine düşman olmasında dış düşmanların etkisi unutulmamalıdır. Gayr-i Müslim ülkeler, Osmanlıyı, ırk üstünlüğü düşüncesi ve nifak hareketleriyle parçalamışlardır. Aynı topraklarda kardeşçe bin sene dost olarak yaşayan insanların son dönemlerde aralarına nifak sokulmak istenmesi ve bu amaca yönelik gelişen olayları iyi tahlil ederek samimiyetle problemi çözüme kavuşturulma düşüncesi toplumsal huzursuzlukları önlemede en etkili bir yoldur. Terör ve anarşi kendiliğiyle ortaya çıkmaz. Sivil ve askeri idareciler, ilim adamları, din adamları, eğitimciler ve her kesimdeki yetkililer kendilerini sorgulamaları gerekir. Devletin, bilim adamlarının ve fert olarak hepimizin hatası nedir? Halk veya belirli kişiler kendisini idare edenlere neden güvenmiyor? Dış ve iç güçlerin kışkırtması ile

¹⁵⁷ Tirmizi, Fedâilu'l-Kur'an, 14, (V/172).

¹⁵⁸ Mâide, 5/33.

kandırılan insanlar nasıl kazanılır? Vatandaş ve devlet aynı duygu ve düşüncede nasıl birleşebilir? Bir zamanlar dünyaya hakim olan atalarımız bu birliği nasıl sağlamıştır? gibi soruların aydınlığa kavuşturulması gerekir. Yukarıda anlamını verdiğimiz hadis aydınlanması gereken sorularla ilgili önemli ipuçları verir. Bunlar: a) Kur'an'daki kıssaların analizi, tarihimizin olumlu ve olumsuz yönlerinin incelenmesi, uzun süre ayakta durabilen devletlerin başarılarının sırları b) Kur'an'ın her asırda sıkıntılara çözüm önermiş olmasıdır.

İslam karşılıklı ilişkilerde sevgi ve kardeşlik üzerine kurulan bir dindir. Kur'an'da Allah ve Peygamber sevgisi her şeyin üstünde gelir. Bundan sonraki işler bunun üzerine bina edilir. Yüce Allah kendisini sevenlere peygamberi sevmelerini ve ona tabi olmalarını önerir.¹⁵⁹ Hz. Peygamber Medine yasasında farklı inanç gurubundaki insanlara karşı temel hakları koruma altına aldırılmış, isteyen istediği gibi inancını yaşamış, vatanın savunulması için ortaklık sağlanmış, karşılıklı güven ortamı oluşturulmuş, Müslümanları kardeş yapmış, dünya işlerinde de gerekli çalışmaları yapmış ve tedbirleri elden bırakmamıştır. Anarşinin önlenmesinde, gelir giderlerin dengelenmesi, Hz. Peygamberin farklı insan gruplarına yaklaşımını incelemeyi önemli kılar.

Kur'an-ı Kerim'in içeriğini üç cümlede özetleyen Hz. Peygamber, yaşantısında Allah inancının ve Kur'an'ın hidayet kitabı olduğunun önemine işaret ederek, maddi tedbirleri eksiksiz yerine getirmiş, yapılması gerekenleri de şöyle sıralamıştır.

"Sakın zanna yer vermeyin. Zira zan sözlerin en yalanıdır. Tecessüs etmeyin, haber araştırmayın, rekabet etmeyin, hasetleşmeyin, birbirinize buğzetzmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları, Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olun. Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez. Onu mahrum bırakmaz. Onu aşağılamaz. Kişiye kötülük olarak, Müslüman kardeşini hakir görmesi yeterlidir. Her Müslümanın canı, malı, kanı ve ırzı diğer Müslümanlara haramdır. Allah sizin suret ve kalıplarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar. Sakın ha! birinizin satışı üzerine satış yapmayın. Ey Allah'ın kulları kardeş olun. Bir Müslümanın kardeşine üç günden fazla küsmesi helal olmaz."¹⁶⁰ "Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek, Allah için buğzetzektir."¹⁶¹

Hız. Ömer'den gelen nakilde şöyle buyrulur. "Allah'ın kulları arasında bir grup var ki, onlar ne peygamberlerdir ne şehidlerdir.

¹⁵⁹ Bk. Âl-i İmrân, 3/31.

¹⁶⁰ Buhâri, Nikah, 45, Edep, 57; 58, Ferâiz, 2; Müslim, Birr, 28-34; Ebû Dâvud, Edep 40; Tirmizi, Birr, 18, Krş. Hucurât, 49/12.

¹⁶¹ Ebû Dâvud , Sünnet, 3 , (4599).

Üstelik kıyamet günü Allah indindeki makamlarının yüceliği sebebiyle peygamberler ve şehitler onlara gıpta ederler."

Orada bulunanlar sordu: "Ey Allah'ın Resulü: Onlar kimdir? bize haber verir misin?"

"Onlar aralarında ne kan bağı, ne de dünya menfaati için birbirine bağlı olmadığı halde, Allah'ın nuru (Kur'an) adına birbirlerini sevenlerdir. Allah'a yemin ederim ki onların yüzleri mutlaka nurdur. Onlar bir nur üzeredirler. Halk korkarken, onlar korkmazlar, insanlar üzülürken, onlar üzülmezler." ardından da şu ayeti okudu: "Haberiniz olsun Allah'ın dostları var ya! Onlara ne korku var, ne de onlar üzülecekler."¹⁶² diğer hadislerde de, Allah'ın sevdiği kulu melekler ve insanların da seveceğini, bir kula buğzedece de melekler ve insanların buğzedeceğini¹⁶³ ve kıyamet gününde kişi sevdiğiyle birlikte olacağını haber vermiştir.¹⁶⁴

İnsanlar yaratılış itibarıyla bir birlerinin kardeşleridir. Din ve ırk farklılığı insanları yardımlaşmaya sevk eden etkenler kabul edilir. Müslümanlar bir birleriyle kardeş oldukları gibi diğer din sahiplerine de hoşgörü ile yaklaşmak durumundadırlar. Hz. Peygamber, Müslümanların karşılıklı ilişkilerini özetlerken şöyle buyurur.

"Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, Onu tehlikede yalnız bırakmaz. Kim kardeşinin ihtiyacını görürse, Allah da onun ihtiyacını görür. Kim bir Müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da o sebeple onu kıyamet gününün sıkıntısından kurtarır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun ayıbını kıyamet gününde örter."¹⁶⁵

Terörün önlenmesinde Kur'an'da işaret edilen fey sistemi önemlidir. İnananlar arasında kardeşliği karşılıklı yardımlaşma, zekat ve sadaka sağladığı gibi devletin uygulamak durumunda olduğu fey sistemi terör ve anarşiye kayma durumunda olanları kazanmada işe yaramaktadır. Fey devletin gelirlerinden belirli bir kısmını fakirlere iş kurması için kredi verilmesidir. Devlet zengine değil fakire kredi vererek onu vergi verecek duruma gelmesini sağlanmalıdır. Konuyla ilgi yüce Allah şöyle buyurur.

"Allah'ın, (fethedilen) ülkeler halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu

¹⁶² Yûnus, 10/62; Ebû Dâvud, Büyü, 78, (3527); Cânân, age, 10/142.

¹⁶³ Bk. Buhâri, Tevhid, 33; Edeb, 41; Müslim, Birr, 157.

¹⁶⁴ Buhâri, Edeb, 96; Müslim, Birr, 165; Cânân, age, 10/144.

¹⁶⁵ Ebû Dâvud, Edeb, 46, (4893); Tirmizi, Hudûd, 3, (1426); Cânân, a.g.e., 10/147; Bak. Benzer bir hadis için: Müslim, Zikr, (38/2699); Tirmizi, Hudûd, 3, (1425); Cânân, age, 10/149.

alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.”¹⁶⁶

Feyin temel felsefesi devlet gelirlerini dengeleyip, gelirlerin toplumun her kesimine yayılmasını sağlamaktır. Böyle olmaz ise belirli zenginler devleti ele geçirip, halkı sömürmüş olacaklardır. İslam bunu yasaklamaktadır. Fey sisteminin uygulanması durumunda halk devlet ilişkisi kuvvetlenecek, dış güçlerin emelleri boşa çıkmış olacaktır.¹⁶⁷

Netice

Kur'an ayetlerinden hareketle, terör ve anarşi, içten ve dıştan gelen tehdit olarak iki aşamada değerlendirilir. İçeriden gelen tehlikeleri, devlet millet kaynaşması, dinin doğru öğretilmesi, gerekli eğitimin verilmesi, hoşgörü, temel haklara saygı, kardeşliğin pekiştirilmesi, sosyal refahın dengelenmesi, adaletin tesis ve insanları birbirlerine bağlayacak manevi değerlerin kazandırılması sayesinde önlenabilir.

Dıştan gelen terörü önlemek için, ırka dayalı farklılıkları din ve vatan sevgisi etrafında birleştirmek suretiyle etkisiz hale getirmek mümkündür. İlave olarak Enfal Suresi 60. ayette ifade edilen askeri güç dengesinin kurulması, dış güçlere dengeli yaklaşılması ve devlet sınırlarının korunması, iç ve dış güvenliği sağlayacak unsurların asrın ihtiyaçlarına göre sağlanması, ilimde çağdaş seviyeye ulaşmak için gereğinin yapılması gerekmektedir.

Gayr-i Müslim ülkeler kendi aralarında ırk farklılıklarını bir tarafa bırakarak Yahudiler Hz. Musa'nın etrafında, Hıristiyanlar da Hıristiyanlık inancı etrafında kenetlenmektedirler. Bu yapıldıktan sonra Müslüman ülkeler arasında etnik kökene dayalı milliyetçiliği ileri sürerek ufak ufak devletlere onları bölerek ortadan kaldırmak istemektedirler. Bu konuda da başarılı oldukları söylenebilir. Onlarla ilgili alınması gereken önlemler Mümtehine Suresi 8 ve 9. ayetlerde belirtilmektedir. Gayr-i Müslimler farklı mezhep ve ırklara sahiptirler. Onlar arasında mutedil olanlarla dostluk ve iyi ilişki kurularak diğerlerine karşı önemli üstünlük elde edilebilir. Hz. Peygamber'in uygulamaları bu doğrultuda olmuştur. Halifeler döneminde ve diğer asırlarda benzer uygulamalar ile dış düşmanlar etkisiz hale getirilmiştir.

Yüce Allah, Kur'an'da yaratılanların iyiliğine olanları teşvik ederken, aleyhine olanları yasaklamıştır. İslam'da insanın kendisine

¹⁶⁶ Haşr, 59/7.

¹⁶⁷ Geniş bilgi için bk. Kaya, Remzi, "Kur'an'da Fey ve Dağılımı", *Uludağ Ü. İlah. Fak. Der.*, c. X, Sayı, 2; Sayfa 67-86. 2001.

veya başka birine zarar vermesi yasaktır. Buna göre İslam bütün yaratılanlara eşit yaklaşır. Hiçbir canlının incinmesine rıza göstermez. Öte yandan düşmanlığa giden bütün yollar yasaklanarak bataklık başından kurutulmuş olur.

Müslüman, yaratılanlara faydası olan insandır. Kimsenin malına, canına ve temel haklarına dokunamaz. Kendini savunmanın dışında kan akıtılmasına razı olamaz. İslam'a göre bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibi günah kazanır ve ahirette cehenneme gider. Bir Müslüman tarafından öldürülen bir zimminin haberinin Hz. Peygambere ulaşması üzerine, "İçinizde onun emniyetini sağlamaya en yetkili olanınız benim" buyurarak zimmiyi öldürene gerekli ceza verilir.¹⁶⁸

Temel hakların korunmasıyla ilgili hükümler Tevrat, İncil ve Kur'an'da mevcut olmakla birlikte, uygulamalarda aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Peygamberlerden sonra söz konusu hakların korunması ilahi din mensuplarına bırakılmıştır. Bunlardan birinci derecede din ve ilim sahipleri sorumludur. Din adamlarının yanlış uygulama, yönlendirme ve kararları terör ve anarşinin temelini oluşturur. Bu maddeye dünyaya hâkim olmak isteyen ihtiras sahibi idarecileri ilave etmek mümkündür. Tespitlerimize göre, Yahudilikte din adamları Allah'ın dünyadaki temsilcileridir.¹⁶⁹ Onların emirlerine uymayan cezalandırılır.¹⁷⁰ Yahudi inancına göre halkın malları ve kazançları üzerinde onların belirli hakları bulunur. Çalışmalarına gerek yoktur.¹⁷¹ Halk onların ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Hahamlar isterlerse temel hakları askıya alabilirler. Buna karşılık İslam'da savaşa katılan veya suçu sabit olana ceza verilir. Ayrıca din adamı ile diğer insanların bir farkı bulunmaz. Yüce Allah, Kitab-ı Mukaddes'te yer alan din adamlarıyla ilgili uygulamaları ve bilgileri, "ne kötü bir iş yapıyorlar"¹⁷² ifadeleriyle kınamaktadır. Allah'ın yanında değerli insan inancını doğru olarak yaşayandır. Sonuç olarak Hz. Peygamber'in oluşturduğu insan sevgisi, hoşgörü, temel haklara saygı, mutedil davranma, istişareye önem verme, haberleri araştırma, adalet, affetme, dünya ve ahireti dengeleme, yaratılanları Allah için sevme ve İslam'ı doğru öğrenerek yaşama, insanlar arasında adaletin tesis edilmesi terör ve anarşiyi etkisiz hale getirebilir. İnsanları maddi ve manevi açıdan eğitmeden, devlet millet kaynaşması sağlanmadan, her kademedeki insanların işlediği suçun cezası aynı eşitlikte verilmeden terörü önlemek mümkün olmaz. İslam'ın hedefi insanlara ceza vermek değil suç işlemeyi önlemektir.

¹⁶⁸ Ali b. Ömer ed-Darakutni, *es-Sünen*, tah. A Haşim Yemani, Medine 1966, II/165.

¹⁶⁹ Bk. Tesniye 22/5.

¹⁷⁰ Bk. Tesniye 17/12.

¹⁷¹ Tesniye 18/3-5, Sayılar 5/8-10.

¹⁷² Mâide, 5/62-63.

İnsan işlediği suçun aynı karşılığının kendisine verileceğini bildiği zaman o suçu işlemesi mümkün değildir.

Kaynakça

- Abdülbaki, Muhammed Fu'ad, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Beyrut ts.
- Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), *el-Müsned*, (I-VI) thk. A. Muhammed Şakir, Mısır 1949.
- Aisha, Begum Bavany, W. AGF., *İslâm The Religion of All Prophets*, Kareci 1988.
- The Gaspel of Barnabas*, Kareci ts.
- Bilmen, Ömen Nasuhi, (ö. 1391/1971), *Hukûku İslâmiyye ve İstîlâhâtı Fıkhıyye Kâmusu*, (I-VIII), İst. 1968.
- Brondon, S.G.F., *Dictionary of Comparative Religion*, London 1971.
- el-Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö.256/870), *el-Câmiu's-Sahih*, (I-VIII), İst., 1979.
- Calverley, Edwin E., *Christian Theology And The Qur'ân*, M.W. 47, 1957.
- Cassas, Eli er-Râzî (ö.370/980), *Ahkâmu'l-Kur'ân*, (I-V), Thk. Muhammed es-Sâdık, Mısır ts.
- Cospar, Robert, *Textes Dela Tradition Musulmane Concernant le Ta'rif (falsification) Des Esritures, Islamochristiana*, VI 1980.
- Charfî, Abdelmejid, *Christianity In The Qur'ân Commentary of Taberî, İslamochristona* 1980.
- Crunden's, Comlate, *Concordance The Old And New Testament*, London 1961.
- Cürcani, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed (ö.816/1413), *et-Ta'rîfât*, İstanbul 1909.
- Çelebi, Ahmed, *Mukaranatü'l-Edyân*, (I-IV), Mısır 1984.
- Ebu'l-Beka, *el-Kulliyât*, Bulak 1253.
- Ebu Zehra, Muhammed, *Hristiyanlık Üzerine Konferanslar*, Çev. Akif Nuri, İstanbul 1978.
- Encyclopedia Judaica*, (I-XV), Jerusalem 1972-1978.
- Eryılmaz. Bilal, *Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'ânın Yönetimi*, İstanbul 1990.
- Gairdner, W.T.H., "Mohammedan Tradition and Gospel Record", *The Muslim World*, V. 1915.

- Gurney, Selweyn, *Reading From Word Religions* (Chompson M.D. And Doathy) London 1952.
- Hamidullah, Muhammed, *Introduction To Islam*, Paris 1963.
- *el-Vesâiku's-Siyâsiyye*, Beyrut 1985.
- İbn Hişam, Abdülmelik (ö. 213/828), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, (I-IV), Beyrut 1971
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail (ö. 774/1372), *Tefsîru'l-Kur'an'l-Azîm*, thk. Muhamed İbrahim, ve Muhammed Ahmed, (I-VII), İstanbul 1984.
- , *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Abdülvâhid, (I-IV), Beyrut 1971.
- İbn Manzur, Cemaluddin Muhammed (ö.711/1311), *Lisânü'l-Arab*, (I-XV), Beyrut 1955.
- İsfehâni, Ragıb b. Muhammed (ö. 502/1108), *el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an*, Lübnan ts.
- Jemeelleh, Meryem, *İslâm Versus Ahl Al-Kitap Past And Present*, New Delhi 1982.
- J.D. Pearson. M.A., *Index Islamicus*, Mansell 1973.
- Kitab-ı Mukaddes*, (Eski ve Yeni Ahid) İstanbul 969.
- Köksal, M. Asım, *İslâm Tarihi Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, (I-X), İstanbul 1981.
- Kurtubi, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, (ö. 671/1273), *el-Câmîu li Ahkâmi'l-Kur'an*, (I-XX), Mısır 1967.
- Kutluay, Yaşar, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, Ankara 1965.
- Margan, Cole, W. Owen Cole, Peggy Margan, *Six Religion in The Twentieth Century*, England 1987.
- Mesudi, Ebû Hasan Ali b. Ali (ö. 346/957), *Murûcû'z-Zeheb ve Me'adinu'-Cevher*, Mısır 1964.
- Miller, Madeleines, J. Lane, *The New Black's Bible Dictionary*, London 1817.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc (ö.261/878), *Sahîhu Müslim*, (I-VIII), Beyrut ts.
- en-Nebhan, Muhammed Fâruk, *Nizâmü'l-Hükm fi'l-İslâm*, Beyrut 1988.
- Numani, Şibli, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi*, Çev. Talip, Y. Alp. (I-II) İstanbul 1965.
- Robinson, David, *Concordance To The God News Bible*, B.F.B.S.. 1983.

- Raşidi, Ahmed, *el-Alâkatü beyne'l-İslâmiyyeti ven-Nasrâniyye*, Mecelletü'l-Ezher, Kahire 1959.
- Razi, Fahrüddîn Ebû Abdillâh (ö. 606/1206), *Mefâtihu'l-Gayb*, (I-XXXII) Mısır ts.
- Saller, Mathews, A. *Dictionary of Religion And Ethies*, D.D. U.D., London 1921.
- Smart, NiniAn, *The Religious Experierce of Mankind*, London 1970.
- Taberi, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir (ö. 310/922), *Câmiu'l-Beyan an-Te'vîli Ayi'l-Kur'ân*, (I-XXX) Mısır 1903.
- Tahtavi, İzzet, *Ehlü'z-Zimme Vâcibâtihim fi'l-İslâm*, Mecelletü'l-Ezher, Sayı 52 (7-8), Kahire 1980.
- The Encyclopedia of Islam*, Leiden, Brill, E.J., 1960-1978.
- Tistall, W.ST. Clair, *The Book of The "people of the book"*, M.W. 1912.
- Tümer, Günay, *Biruniye Göre Dinler ve İslâm Dini*, Ankara 1975.
- Vahidi, Abû Hasan Ali b.Ahmed (ö. 468/1075), *Esbâbü'n-Nüzûl*, Mısır 1968.
- Wensinck, A.J., *Concordance Et Indices De La Tradition Muslmans*, (*el-Mu'cemü'l-Müfehres Li Elfazı'l-Hadis*) (I-VIII) İstanbul 1986.
- Zwemer, Samuel, *The Doctrine of The Trinity*, M.W. (XXXV), 1945.